



POLAZIŠTA

# DOĐITE, DOGOVORIMO SE!

Jurij Bizjak

Čovjek je društveno biće. Od rođenja do smrti ljudi su međusobno povezani brojnim pisanim i nepisanim dogovorima. Rastemo i usavršavamo se u društvu, jedan pokraj drugoga kujemo svak svoju i zajedničku sreću.

U stadu su međusobni odnosi uređeni nagonima koje životinje nesvjesno slijede. A čovjek međusobne odnose svjesno prihvaća i stvara. Drugim riječima, čovjek je biće koje prihvaća i zaključuje nagodbe.

Odnosi između čovjeka i čovjeka, između pojedinca i društva, između naroda i naroda, neprestano se mijenjaju, zatežu i odmotavaju, prekidaju i ponovo uspostavljaju. Život neprestano stvara valove, zato je nemoguće uspostaviti ravnotežu jednom zauvijek. Svaki čovjek i svaki rod mora je tražiti odmah, za sebe, ukoliko ne želi potonuti u njegovim valovima. Čovjekova sreća u velikoj mjeri ovisi upravo o tome kako čvrste i uspješne su njegove pisane i nepisane nagodbe s drugim ljudima.

Sveto pismo nam razotkriva da smo stvoreni na priliku Božju. Na čovječanstvo gleda kao na veliku obitelj svoje djece. Knjiga ima podnaslov „Stari zavjet“ i „Novi zavjet“, stara i nova nagodba. Opravdano dakle možemo u njoj tražiti odgovor na pitanje o međusobnim odnosima. Pogledajmo najprije kako je s nagodbama kod Boga, Oca te velike obitelji.

## SVETOPISAMSKI BOG JE DRUŠTVEN

Svetopisamski Bog izuzetno je društven. Tu svoju karakteristiku pokazao je već kod stvaranja čovjeka. Stvorio ga je naime na svoju priliku, kao prema načelu: Similis simili gaudet. Tek kad je stvorio nešto što mu je bilo slično ustanovio je da je njegovo stvaranje „veoma dobro“ (Post 1,31). A vijest o padu čovjeka kaže da je Gospodin „šetao vrtom za dnevnog povjetarca“ (Post 3,8). Tako opravdano zaključujemo da su njegova „radost djeca čovjekova“ (Izr 8,31).

Nakon pada prvog čovjeka Bog nije prestao. Njegova nepopustljiva društvenost uvijek je ponovno izlazila na vidjelo. „Ponovo i ponovo si sklopio savez s ljudima i putem proroka ih odgajao u očekivanju spasenja“, čitamo u četvrtoj euharistijskoj molitvi.

Prva takva njegova nagodba bila je sa Noom. „Ja ću, evo, pustiti potop – vode na zemlju – da izgine svako biće pod nebom, sve u čemu ima dah života: sve na zemlji mora poginuti. A s tobom ću učiniti Savez“ (Post 6,17–18). Noa je tako postao novi Adam, novi prvi čovjek. Kao što je Adam bio plod Božje stvaralačke moći, tako je Noa bio plod Božje društvenosti; Bog ga je spasio jer je htio s njime sklopiti sporazum. Svi mi ljudi Noini smo potomci i

tako potomci Božjeg saveza. Znak tog saveza je duga, jamstvo da više neće biti potopa na zemlji. „A ovo znamen je Saveza koji stavljam između sebe i vas i svih živih bića što su s vama, za naraštaje buduće: Dugu svoju u oblak stavljam, da zalogom bude Savezu između mene i zemlje“ (Post 9,12–13).

Druga Božja nagodba s čovjekom predstavlja početak novog doba, povijesti spasenja. To je nagodba koju je Bog sklopio s Abrahamom, ocem izabranog naroda. Sklapanje te nagodbe posebno je zanimljivo jer je bila sklopljena prema običaju po kojem su ljudi tada sklapali nagodbe među sobom. Činili su to tako da su nakon završenog dogovora zaklali životinju i raspolovili je, a sklapatelji su prešli preko tako raspolovljene životinje, što je značilo: Neka mi se dogodi isto što i ovoj životinji ako ovaj dogovor prekršim! Peć koja se dimi i gorući plamen ovdje su Božja prilika, koji ovdje prelazi preko Abrahamovih životinja i tako se zaklinje da sklopljeni dogovor neće prekršiti (Post 15, 7–21). Ovdje je prvi puta upotrijebljen uobičajeni hebrejski izraz za sklapanje nagodbe koji doslovce znači „presjeći nagodbu“. To ne znači prekršiti je, već je sklopiti konačno. Riječ „presjeći“ podsjeća na naše „presjeći okladu“, što je također neka vrsta nagodbe i znači potvrditi je. Hebrejski izraz „presjeći nagodbu“ sigurno je vezan uz obred presječene životinje (prim. Jr 34,18). Naše povezivanje s „presječenom okladom“ možda dopušta i dublje objašnjenje. Sklapanjem nagodbe saveznici su postali jedno. Zato od sada nadalje nisu više dva, već dvije polovice jednog bića, kao dvije polovice krhotine, simbola koji su prijatelji uzeli sa sobom. Ovo se posebno lijepo slaže s vjenčanom nagodbom, po kojoj „i bit će njih dvoje jedno tijelo“ (Post 2,24). Znak tog saveza je obrezanje. „A ovo je Savez moj s tobom i tvojim potomstvom poslije tebe, koji ćeš vršiti: svako muško među vama neka bude obrezano“ (Post 17,10). Obrezanje je vjerojatno nekada bilo vjenčani obred, znak posebne nježnosti i predanosti.

Treća nagodba je savez s izraelskim narodom nakon što ih je Bog izveo iz egipatskog sužanštva. Zorno rabinsko objašnjenje kaže da su Izraelci u Egiptu bili na 49, tj. predzadnjoj stepenici „onečišćenja“, bili su tik pred potpu-

nom narodnom i vjerskom propasti. Kad bi pali za još jednu stepenicu, ni Bog ih više ne bi mogao spasiti. Usprkos tom nesnosnom stanju Bog se sjetio „svoga Saveza s Abrahamom, Izakom i Jakovom. I pogleda Bog na Izraelce i zauze se za njih“ (Izl 2,24–25). „Prihvati (Mojsije) zatim knjigu Saveza pa je narodu glasno pročitao, a narod uzvрати: ‘Sve što je Jahve rekao, izvršit ćemo i poslušat ćemo’“ (Izl 24,7). Znak tog saveza je svetkovanje subote. „Subote moje morate održavati, jer subota je znak između mene i vas od naraštaja do naraštaja, da budete svjesni da vas ja, Jahve, posvećujem“ (Izl 31,13).

Četvrta nagodba je savez s velikim svećenikom Aronom i njegovim sinovima poslije njega. Tu je nagodbu Bog sklopio kad se Izrael ogriješio s Midancima i njihovim bogovima. Tada se Gospodin tako razljutio da ih je htio uništiti. No istupio je svećenik Pinhas, Eleazarov sin i Aronov unuk i prekinuo je idolopoklonstvo. Tada je Gospodin sklopio s njim savez koji se naziva savezom mira. „S njime, evo, sklapam savez mira. Neka to bude za nj i za njegove potomke poslije njega savez vječnog svećeništva, jer je revnovao za svoga Boga, i izvršio pomirenje za Izraelski narod“ (Br 25,12–13).

Svoje je svećeništvo kao službu pomirenja lijepo označio i apostol Pavao. „A sve je od Boga koji nas sa sobom pomiri po Kristu i povjeri nam službu pomirenja. Jer Bog je u Kristu svijet sa sobom pomirio ne ubrajajući im opačina njihovih i polažući u nas riječ pomirenja. Kristovi smo dakle poslanici; Bog vas po nama nagovara. Umjesto Krista zaklinjemo: dajte, pomirite se s Bogom!“ (2 Kor 5,18–20).

Peta nagodba je savez s Davidom. To je najsrdačniji opis nagodbe između Boga i čovjeka, Gospodin i David se natječu tko će biti velikuđušnji. David je naime odlučio zidati Gospodinu kuću, a Gospodin mu govori: „Zar ćeš mi ti sagraditi kuću da u njoj prebivam? (...) Ja sam te doveo s pašnjaka... da budeš knez nad mojim Izraelskim narodom. (...) Jahve će ti podići dom. I kad se ispune tvoji dani i ti počineš kod svojih otaca, podići ću tvoga potomka nakon tebe, koji će se roditi od tvoga tijela, i utvrdit ću njegovo kraljevstvo. (...) Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati dovije-

ka preda mnom, tvoje će prijestolje čvrsto stajati završavajući" (2 Sam 7,6–16). Tada je David odgovorio Gospodinu skoro kao Marija anđelu: „Evo službenice Gospodnje“. „Tko sam ja, Gospode Jahve, i što je dom moj te si me doveo dovdje? Pa i to je još premalo u tvojim očima, Gospode Jahve, tē daješ svoja obećanja kući svoga sluga za daleku budućnost i gledaš na me kao na ugledna čovjeka! Ali što bi ti David još mogao kazati, kad ti sam poznaješ svoga sluga, Gospode Jahve" (2 Sam 7,18–20).

Šesta, posljednja nagodba Novi je zavjet s cijelim čovječanstvom. Njime „pojavi se doista milost Božja, spasiteljica svih ljudi" (Tit 2,11). Evanđelist Luka postavlja Isusovo rodoslovlje odmah nakon poruke o njegovu krštenju. Isusovo rodoslovlje obuhvaća prema Luki 77 rodova, počinje s Isusom i vraća se do Adama. „...Adamov, Božji" (Lk 3,23–38). Tik pred početkom rodoslovlja stoji posljednja rečenica poruke o Isusovu krštenju koja kaže: „Sjede na nj Duh Sveti u tjelesnom obličju, poput goluba, a glas se s neba zaori: 'Ti si Sin moj, Ljubljeni! U tebi mi sva milina.'" Ako je Bog Adamov otac, onda je jasno da je otac i svima poslije, i Isusu. Čemu onda takvo svečano proglašavanje Isusa za sina i takvo veselje zbog njega? Tvrđnja „u tebi mi sva milina", koja se odnosi na Isusa, podsjeća na stvaranje prvog čovjeka, kad je Bog slično ustanovio da je „veoma dobro". Povezivanje tih dvaju priznanja potvrđuje nam da je iz Abrahamovog i Adamovog roda konačno izašao onaj koji odgovara Božjoj zamisli o čovjeku koji je zaista prava „slika Boga nevidljivoga, Prvorodenac svakog stvaranja" (Kol 1,15; prim. Rim 5,12–21; Heb 1,1–14). Tješnja povezanost od ove nije moguća. U Kristu su obje polovice saveza, Bog i čovjek, ujedinjeni u jednu osobu. Čvršća veza od ove nije moguća. U njoj su obje polovice nagodbu zapečatile vlastitom krvlju, a krv znači život. Trajniji savez od ovoga nije moguć. U njemu su obje polovice već ustale od mrtvih i žive uzvišen život (Kol 3,1.9–10; 2,8–15; Ef 2,4–10). Ni univerzalniji savez od ovog nije moguć. Ta obuhvaća cijeli ljudski rod. Sva ta gledišta lijepo je pružio apostol Pavao (Ef 2,11–22).

Svi navedeni savezi pokazuju nam kako je Mojsije bio u pravu kad je ispitivao svoje zem-

ljake „Jer, koji je to narod toliko velik da bi mu bogovi bili tako blizu kao što je Jahve, Bog naš, nama kad god ga zazovemo? Koji je to narod tako velik da bi imao zakone i uredbe pravedne kao što je sav ovaj Zakon koji vam ja danas iznosim?" (Pnz 4,7–8).

O tome kako je društven svetopisamski Bog vrlo nam zorno svjedoče i prilike koje Sveto pismo upotrebljava za predstavljanje Gospodineve vezanosti za čovjeka. Tu se susrećemo s najelementarnijim sklonostima i zakonitostima koje su utisnute u prirodu.

„Vi ste vidjeli što sam učinio Egipćanima; kako sam vas nosio na orlovskim krilima i k sebi vas doveo" (Izl 19,4).

„Jahve, Bog tvoj, cijeloga puta što ste ga prevalili dok ste stigli do ovoga mjesta, nosio kao što čovjek nosi svoga sinčića" (Pnz 1,31).

„Može li žena zaboraviti svoje dojenče, ne imat sućuti za čedo utrobe svoje?" (Iz 49,15).

Povezanost između pastira i stada (Ez 34), mladeoženje i nevjeste (Pj), muža i žene (Hoš 1–2), kokoši i pilića (Mt 23,37).

Prirodni zakoni po kojima se ravnaju sunce, mjesec i zvijezde (Jr 31,35–36).

Da je svaki pojedinac Bogu drag, svjedoče nam primjeri gdje nas Bog zove imenom.

„Sad ovako govori Jahve, koji te stvorio, Jakove, koji te sazdao, Izrael: 'Ne boj se, jer ja sam te otkupio; imenom sam te sazvaio; ti si moj!'" (Iz 43,1).

„Ovako govori Jahve o Kiru, pomazaniku svome (...) dajem ti tajna blaga i skrivena bogatstva, da bi spoznao da sam ja Jahve koji te zovem poimence, Bog Izraelov. Radi sluga svoga Jakova i Izraela, svog izabranika, po imenu ja te pozvah, imenovah te premda me znao nisi" (Iz 45,1–4).

„Gle, u dlanove sam te svoje urezao, zidovi tvoji svagda su mi pred očima" (Iz 49,16).

Kad su se sedamdesetdva učenika vratila Kristu, rekao im je: „Ali ne radujte se što vam se duhovi pokoravaju, nego radujte se što su vam imena zapisana na nebesima" (Lk 10,20).

Posebnu Božju bliskost i naklonost pokazuju primjeri gdje Bog dva puta izgovara ime. Kad je Abraham ispružio ruku i uzeo nož da zakolje sina, anđeo je Gospodnji zazvao s neba i rekao: „Abrahame! Abrahame!" (Post 22,11).

Kad je Gospodin vidio da Mojsije ide gledati, pozvao ga je iz grma i rekao: „Mojsije! Mojsije!“ (Izl 3,4).

Kad je Gospodin treći puta u hramu zvao Samuela, rekao je: „Samuele! Samuele!“ (1 Sam 3,10).

Prije nego je Krist Petru predskazao da će ga izdati, rekao mu je: „Šimune, Šimune“ (Lk 22,31).

Na Martinu primjedbu Gospodin je odgovorio: „Marta, Marta!“ (Lk 10,41).

Nad svetim gradom Gospodin se požalio: „Jeruzaleme, Jeruzaleme“ (Mt 23,37).

Želio bih još naglasiti da se Bog priklanja čovjeku i traži kontakt s njim zbog sebe i zbog svog imena. „Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran!“ (Izl 20,5). Kad prorok Ezekijel obrađuje povijest Izraelove nevjere, govori Bog ovako: „Ali se oni odvrgoše od mene i ne htjedeše me poslušati: nijedan ne odbaci gadosti koje mu oči naniješe i ne okani se kumira egipatskih. Tad odlučih izliti gnjev svoj na njih i iskaliti srdžbu na njima u zemlji egipatskoj. Ali radi imena svojega – da se ne kalja na oči naroda među kojima obitavahu i pred kojima im bijah izjavio da ću ih izvesti – izvedoh ih iz zemlje egipatske“ (Ez 20,8–10); vidi također 20,14.22.44; Ps 106,8; Iz 48,9). Iako su ljudi zavrijedili da ih Bog uništi, to nije učinio zbog sebe i zbog svog imena, zbog svoje časti. Na tu Božju osobinu svetopisamski su se pregovarači rado pozivali. Kad je Bog htio uništiti Izraelce zbog zlatnog teleta, Mojsije je molio za njih. „O Jahve! Čemu da njegovom plamtiš na svoj narod koji si izbavio iz zemlje egipatske silom velikom i rukom jakom! Zašto bi Egipćani morali reći: 'U zloj ih je namjeri i odveo, tako da ih smakne u brdima i izbriše s lica zemlje!' Smiri svoj gnjev i ljutinu; odustani od zla svome narodu!“ (Izl 32,11–12).

Stara rabinska prilika govori kako nas očinski Bog prihvaća. Kraljev sin je skrenuo na loš put. Kralj je za njim poslao njegova čuvara s porukom: „Vrati se, sine moj!“ Ali sin je ocu odgovorio: „Kako da se vratim? Stidim se stupiti pred tebe!“ Nato mu je otac poručio: „Zar može sina biti stid vratiti se ocu? I ako se vratiš, zar se ne vraćaš ocu svome?“

Čitavo Sveto pismo veliki je zapisnik dogo-

varanja između Boga i čovjeka, između Boga i čovječanstva. Bog je velikodušan i uvijek spreman. I danas zove: „Dođite, dogovorimo se!“

## SVETOPISAMSKI BOG JE LJUBAV

Vidjeli smo kako Bog neprestano traži kontakt s čovjekom i sklapa s njim dogovore. Znamenje toga su i njegove zapovijedi, koje možemo sažeti u dvije. „Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!“ (Pnz 6,5) i „Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe“ (Lev 19,18). U evanđeljima su obje zapovijedi navedene zajedno. Mt 22,37–39; Mk 12,30–31; Lk 10,27;

„Ljubi Gospodina, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!“ prva je i najveća zapovijed. Srce znači prije svega čovjekov um i spoznaju, duša čovjekovu volju i sklonosti, „svo troje predstavlja sav čovjekov razumski i osjećajni svijet sa svom snagom koju ima, do zadnjeg vlakna i pokreta.“

Na pitanje tko ljubi Gospodina, Sveto pismo nam daje jasan odgovor. Onaj tko poštuje njegove zapovijedi. „Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca – onih koji me mrze – na djeci do trećeg i četvrtog koljena, a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovijedi“ (Izl 20,5–6; Pnz 5,9–10). „Tko ima moje zapovijedi i čuva ih, taj me ljubi“ (Iv 14,21). „Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ“ (Iv 14,23). „Neće u kraljevstvo nebesko ući svaki koji mi govori: 'Gospodine, Gospodine!', nego onaj koji vrši volju Oca mojega, koji je na nebesima“ (Mt 7,21).

Prvu zapovijed možemo dakle izraziti rečenicom: „Poštuj zapovijedi svim srcem...!“ Kako su u Svetom pismu „strah“ i „ljubav“ istoznačni i zamjenjivi pojmovi kad se radi o odnosu prema Bogu, prva bi zapovijed mogla glasiti i: „Boj se Gospodina svim srcem...!“

Druga je zapovijed jednaka prvoj. Spomenuli smo već da su u Starom zavjetu zapovijedi odvojene, napisane svaka posebno u Pnz, odnosno u Lev. Iz pismoznaničevih odgovora Kristu, Lk 10,27, očito je da su već Židovi stavljali te dvije zapovijedi jednu uz drugu. Tako ih

navodi i Krist u Mt 22,37–39 i Mk 12,30–31.

Kad razmišljamo o te dvije zapovijedi zajedno, opažamo među njima nekakav nesklad. „Ljubi Gospodina, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom” i „Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe”. Usporedba „kao samoga sebe” ostaje nam nekako u zraku. Pitamo se kako da uopće ljubim samoga sebe, ako moram svim srcem, svojom dušom i svom snagom ljubiti Gospodina? Za mene ne ostaje ništa! A kako moram bližnjega ljubiti kao samoga sebe, dakle uopće ga ne moram ljubiti! Usporedba „kao samoga sebe” bila bi na mjestu kad bi obje zapovijedi glasi- le: „Ljubi sama sebe svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom” i „Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe.” To je dosljedno. A na prvu zapovijed, onakvu kakva jest, imam prigovor. Najprije moram znati kako da ljubim samoga sebe, tek ću zatim moći jednako ljubiti bližnjega svoga!

Zapovijed mogu uzeti kao prijedlog, kao Božji poticaj za dogovor sa sobom. U tom slučaju kao pregovarač pitam kakvu ću korist imati od te nagodbe, ako je sklopim. I sveti je Petar bio oprezan. „Evo, mi sve ostavimo i pođosmo za tobom. Što ćemo za to dobiti?” (Mt 19,27–30). I kako je Krist „zasuo” svetog Petra odgovorom, tako nas obasipa Sveto pismo. Ta radi se samo o meni, samo o čovjeku! Spomenimo tek nekoliko tekstova. „I naredio nam je Jahve da sve ove naredbe vršimo u strahopoštovanju prema Jahvi, Bogu svome, da bismo uvijek bili sretni i da živimo, kao što je to danas” (Pnz 6,24). „Drži i vrši sve ove naredbe što ti ih propisujem, da bude dobro za uvijek tebi i tvojim sinovima poslije tebe, kad činiš što je dobro i pravedno u očima Jahve, Boga svoga” (Pnz 12,28). „Jahve će te obasuti obilnim dobrima: porodom utrobe tvoje, priraštajem blaga tvoga i rodnom sa tla tvoga u zemlji za koju se Jahve zakleo ocima tvojim da će ti je dati. Jahve će ti otvoriti svoju bogatu riznicu – nebo – da daje kišu tvojoj zemlji u pravo vrijeme i blagoslovi svaki pothvat ruku tvojih. Mnogim ćeš narodima u zajam davati, a sam nećeš uzimati u zajam” (Pnz 28,11–12). Upravo zato što su Izraelci prihvatili Postavu, Mojsije je na kraju svoje zahvalnice sav ushićen

uskliknuo: „Blago tebi, Izraele! Koji narod ko tebe Jahve spasava?” (Pnz 33,29). Onoga tko se drži Gospodinove Postave blagoruju još sljedeća mjesta: Pnz 10,13; 30,9.15; Ps 112; 119; 128; Izr 8,32–34; 15,32; 19,16; 29,18; u Novom zavjetu Mt 5,1–12; Lk 6,20–26. Opravdano je Krist uskliknuo: „Besplatno primiste, besplatno dajte!” (Mt 10,8).

Nabrojani i još mnogi drugi tekstovi vode nas do iznenađujućeg zaključka. Tko ljubim Gospodina, zapravo ljubim sebe! I ako je apostol Pavao zapisao: „Tko ljubim svoju ženu, sebe ljubim” (Ef 5,28), utoliko više vrijedi da sebe ljubim onaj tko ljubim svoga Boga.

Gospodin je govorio po Mojsiju: „Ova zapovijed što ti je danas dajem nije za tebe preteška niti je od tebe predaleko. Nije na nebesima, da bi rekao: Tko će se od nas popeti na nebesa, skinuti nam je te nam je objaviti da je vršimo? Nije ni preko mora, da bi mogao reći: Tko će preko mora za nas poći, donijeti nam je te nam je objaviti da je vršimo? Jer, Riječ je posve blizu tebe, u tvojim ustima i u tvome srcu, da je vršiš!” (Pnz 30,11–14). Mojsije svoje zapovijedi nije dovukao ni s neba ni preko mora, već ih je izvukao iz čovjekova srca. Radi se o elementarnim zakonitostima koje su zapisane u čovjekovom srcu. Zato se Gospodin opravdano ljubio po Izaiji: „Vol poznaje svog vlasnika, a magarac jasje gospodareve – Izrael ne poznaje, narod moj ne razumije” (Iz 1,3). Kako smo malo spretni u ovim pogađanjima, kako često ostajemo praznih ruku!

Prva me zapovijed dakle tek naizgled ostavlja postrani, odgurava i preskače. Koliko ljubim Gospodina, toliko zapravo ljubim sebe. Ujedno sada imam mjerilo koliko da ljubim bližnjega svoga. Kao Gospodina (usporedi Gospodinove odgovore na posljednjem sudu, Mt 25,40.45), odnosno sebe, to jest „svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom”. Tako je druga zapovijed zaista jednaka prvoj.

I druga bi zapovijed mogla ostaviti utisak da mi nešto oduzima, da moram dijeliti nešto što bih želio imati sam. Tu predrasudu potpuno odbacuje već spomenuta tvrdnja apostola Pavla: „Tko ljubim svoju ženu, sebe ljubim!” Tko ljubim bližnjega svoga, ljubim sebe, i zapravo toliko ljubim sebe koliko ljubim bližnjega svoga. A onaj tko ne

ljubi bližnjega, ni sebe ne ljubi. Tako čovjek u obje zapovijedi nikako nije odgurnut, već stoji u središtu obiju. A kako vrijedi pravilo da se nesreća koju čovjek otkrije bližnjemu podijeli, a sreća podvostruči, ljubav koju iskazuje bližnjemu dvostruko ga usrećuje.

Kako je druga zapovijed tako usko povezana s prvom i jednaka prvoj, netko bi mogao pomisliti da druga govori sve. I zaista ima mnogo ljudi koji govore o sebi: „Ja jesam i želim biti dobar čovjek, Bog mi nije potreban!“ Ta je zabuna presudna. Takvu je pogrešku napravila Eva, koja je plod drveta usred raja ponudila svom mužu Adamu i time „ispunila“ drugu zapovijed ljubavi prema bližnjemu, a ujedno neopozivo prekršila prvu zapovijed ljubavi prema Bogu. Svetopisamska poslovice lijepo kaže: „Kao što se u vodi različito odražava lice od lica, tako i u srcu čovjek od čovjeka“ (Izr 27,19), a kad o istom čovjekovu srcu piše prorok Jeremija: „Podmuklije od svega je srce. Jedva popravlji vo, tko da ga pronikne“ (17,9). S objema stran kama, s Bogom i s bližnjim, u obje sam zapovijedi sudbinski povezan. Ljubav kruži između sve trojice na istoj razini, potpuno sukladno raste i pada. Ako izlučim jednoga, automatski pada i ljubav prema drugome i, naravno, ljubav prema sebi.

Da su obje zapovijedi međusobno povezane, potvrđuje nam i prva rečenica poglavlja u kojemu se nalazi zapovijed ljubavi prema bližnjemu. Glasi ovako: „Sveti budite! Jer sam svet ja, Jahve, Bog vaš!“ (Lev 19,1). Plod ljubavi prema Bogu čovjekova je svetost. Ako u Lev uzmemo u obzir i rečenicu koja stoji ispred zapovijedi, tekst glasi ovako: „Ne mrzi svoga brata u svom srcu! Dužnost ti je koriti svoga nenarodnjaka. Tako nećeš pasti u grijeh zbog njega. Ne osvećuj se! Ne gaji srdžbe prema sinovima svoga naroda. Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe“ (19,17–18). Iz teksta je očito da se ne radi u prvom redu o djelatnosti prema izvana, već o čovjekovom unutrašnjem stavu prema bližnjemu, o svetosti i čistoći u čovjeku. Istu je dubinu naglasio Krist u evanđelju: „Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze namisli, bludništva, krađe, ubojstva, preljubi, lakomstva, opakosti, prijevara, razuzdanost, zlo oko, psovka, uznositost, bezumlje. Sva ta zla iznutra izlaze

i onečišćuju čovjeka“ (Mk 7,21–23). Zapovijed je neumoljiva, „oštrija je od svakoga dvosjekla mača; prodire dotle da dijeli dušu i duh, zglobove i moždinu te prosuđuje nakane i misli srca“ (prim. Heb 4,12). Onaj tko hoće poštivati drugu zapovijed, mora najprije prvu. Ljubiti Gospodina i biti u sebi svet. „Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u srcu“ (Mt 5,27). „Budite dakle savršeni...“ (Mt 5,48).

Rekli smo da je čovjek u središtu obiju zapovijedi, da se radi o meni i da obje zapovijedi ispunjavam prije svega za sebe. Pa zar me onda neće stići zamjerka da sam koristoljubiv?

Ljubav prema sebi Bog je ugradio u ljudsku prirodu. R. Akiba je rekao: „Bog ljubi čovjeka jer ga je stvorio na Božju priliku. A još ga pogotovo ljubi jer mu je rekao da ga je stvorio na Božju priliku.“ Zar da čovjek mrzi ono što Bog toliko ljubi? Osnovna čovjekova vrijednost njegov je život. Zato možemo reći da čovjek ljubi samoga sebe onoliko koliko ljubi svoj život. Vlastito nam iskustvo ujedno potvrđuje kako je snažan u čovjeku nagon za životom. Svetopisamska poslovice kaže: „Onaj koga tišti krvna krivica, do groba bježi: ne zaustavljajte ga“ (Izr 28,17). Apostol Pavao piše: „Ta nitko nikada ne mrzi svoga tijela, nego ga hrani i njeguje“ (Ef 5,29). Sam je Krist prije svoje smrti krvavi znoj znojio i molio: „Oče moj! Ako je moguće...“ (Mt 26,39). Kad je Mojsije dao Izraelcima zapovijedi, rekao im je: „Uzimam danas za svjedoke protiv vas nebo i zemlju da pred vas stavljam život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Život, dakle, biraj (...) da živiš ti i tvoje potomstvo“ (Pnz 30,19). Novorođenčetu Izraelu Gospodin je spasio život, kao što kaže u prispodobu Ezekiel, i rekao mu: „Živi! U krvi ti tvojoj rekoh: Živi! Razrasti se kao izdanak u polju!“ (Ez 16,6). Krist je došao, „da život imaju, u izobilju da ga imaju“ (Iv 10,10).

Ipak moramo reći da čovjek može ići još dalje. Da ljubi sebe više nego svoj život, da želi sebi dobro i po cijenu svog života. Kad je na putu kroz pustinju nestajalo hrane i pića, Izraelci su pritisnuli Mojsija, a on je rekao Gospodinu ovako: „Ako ćeš oyako sa mnom postupati, radije me ubij, ako sam stekao milost u tvojim očima, da više ne gledam svoga jada“

(Br 11,15). Kad je kraljica Izabela proganjala proroka Iliju, pobjegao je u pustinju i pred grmom molio: „Već mi je svega dosta, Jahvel! Uzmi dušu moju, jer nisam bolji od otaca svojih“ (1 Kr 19,4). Nakon što je Job izgubio sve što je imao, Sotona je rekao Bogu: „Koža za kožu! Sve što čovjek ima dat će za život“ (Job, 2,4). Sotona je mislio da će Job u krajnjoj nevolji za svoj život prokleti Boga i tako se pokušati spasiti. Ali prevario se. Job je bio spreman umrijeti za sebe i za svoju vjernost prema Bogu. Kad se narod ogriješio pod Sinajem, Mojsije je išao na brdo i ovako molio: „Jao! Narod onaj težak je grijeh počinio napravivši sebi boga od zlata. Ipak im taj grijeh oprostite... Ako nećeš, onda i mene izbriši iz svoje knjige“ (Izl 32,31–32). Krist je svoje ubice potpuno razoružao ovako: „Zbog toga me i ljubi Otac što polažem život svoj da ga opet uzme. Nitko mi ga ne oduzima, nego ja ga sam od sebe polažem“ (Iv 10,17–18). Apostol Pavao drži u jednoj ruci smrt, u drugoj život i sam ne zna što bi. „Pritiješnjen sam od ovoga dvoga: želja mi je otići i s Kristom biti, jer to je mnogo, mnogo bolje; ali ostati u tijelu potrebnije je poradi vas“ (Fil 1,23–24). Svi ovi primjeri pokazuju nam kako silno čovjek sebe ljubi, čak više od svog ovostranog života, koji je u ovom vijeku njegova najveća vrijednost. Svojim mu zapovijedima Bog tu ljubav nikako ne uskraćuje; suprotno, upućuje ga kako će tu svoju ljubav prema sebi u najvećoj mjeri ostvariti, doživjeti ju i okusiti. Tako da stalno svu „ulaže“ za druge.

Ljubav je kao potočić. Ili se prelijeva, ili je nema, odnosno pretvara se u mržnju, i to najprije protiv onoga koji ju želi imati isključivo za sebe. Kad je Krist prorokovao svoju smrt, rekao je: „Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod. Tko ljubi svoj život, izgubit će ga. A tko mrzi svoj život na ovome svijetu, sačuvat će ga za život vječni“ (Iv 12,24–25). Iz usporedbe sa sjemenom očito je da ovdje „ljubiti“ znači upravo ljubav koja se ne prelijeva, i dakle uopće nije ljubav, a „mrziti“ znači ljubav koja

se prelijeva za druge i ona je dakle prava. O pravoj i lažnoj ljubavi lijepo piše apostol Ivan u svoja tri pisma.

Vidjeli smo već da čovjek nikako ne može voljeti druge više od sebe. Prema drugima može biti rasipniji ili stroži nego prema sebi, ali ih ne može više voljeti. I ako sebe smatra žrtvom i mučenikom drugih, to je samo dokaz kako ih malo voli, i kako malo voli samoga sebe na pravi način. To je teška zabuna. Takvo „razdajanje“ je posuđivanje nepokrivenih mjenica i očekivanje da će netko vratiti u gotovini. Čak i ako netko da svoj život za drugoga, zbog toga ga ne voli više od samoga sebe. Nikada nitko neće to svjesno napraviti, ako prije ne ljubi sebe do kraja, ako u tome ne vidi za sebe najveću vrijednost. „Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje“ (Iv 15,13).

Domaćice kažu da cvijeće „osjeća“ kad ga uzgajaš s ljubavlju. Onaj tko je imao posla sa stokom zna koliko je umiljatih odaziva dobio kad je životinji pristupio ljubaznom kretnjom i blagim glasom. Utoliko više ovo vrijedi za ljude. Kako da onda odgoji samoga sebe u plemenitu osobu netko tko je ljut sam na sebe i posvađan sam sa sobom, tko samoga sebe mrzi i maltretira? Čovjek u životu ne može učiniti ništa bolje nego to da se razveseli samome sebi i svom životu, onakvom kakav jest, i svim ljudima oko sebe, onakvima kakvi jesu! Tek nakon toga može početi s daljnjom obradom kod sebe i kod drugih, uvijek po načelu da se na kapljicu meda uhvati više muha nego na bure octa. „Dražest je čovjekova u dobroti njegovoj“ (Izr 19,22). Sve je drugo pogrešan ulog.

Kad je Arhimed otkrio nevjerojatnu silu poluge, uskliknuo je: „Dajte mi oslonac i pomaknut ću svijet!“ Onaj tko je otkrio tajnu snagu dviju najvećih zapovijedi, mogao bi ponovo iznenaditi: „Evo ti oboje. Prva ti je za oslonac, a druga za polugu!“

„...jer ljubav je jaka kao smrt, a ljubomora tvrda kao grob. Žar je njezin žar vatre i plamena Jahvina. Mnoge vode ne mogu ugasiti ljubav niti je rijeke potopiti. Da netko daje za ljubav sve što u kući ima, taj bi navukao prezir na sebe“ (Pj 8,6–7).